

Píše Michael Špirit

(E*forum, 27. 08. 2014)

S Jindřichem Pokorným, který 23. srpna 2014 zemřel ve svých 87 letech, odešel kulturní zájem a vzdělanost, která je pro dnešního člověka už zřejmě nedosažitelná. Jeho překladatelské dílo sahá od nejstarších literárních památek německého písemnictví až po současnou poezii francouzskou. V komentovaných edicích se nám díky němu v češtině dostaly veršované hrdinské eposy *Píseň o Nibelunzích* (1974, 2. přepr. a dopl. vyd. 1989), německá lidová poezie ve výboru romantiků Achima von Arnima a Clemense Brentana (*Chlapcův kouzelný roh*, 1980), Goethův *Urfaust* (s tit. *Faust a Markétka*) a *Faust* (in *Kniha o Faustovi*, obojí 1982). Jindřich Pokorný přivedl do Čech podstatné hodnoty z německé osvícenské (balady Gottfrieda Augusta Bürgera, 1964) a romantické poezie (Kleistova dramata, 1980), z lyriky R. M. Rilka (1966, přeprac. 1990), z francouzské lyriky preromantismu (André Chénier, 1970, rozš. a přepr. vyd. 1986) a z 19. století (Básníci pařížské bohémy 1830–1848, 1984, antologie francouzské parnasistní poezie, 1988, výbor z vlámské lyriky 19. a 20. stol., 1963, a také Rostandovo drama o *Cyranovi*, asi nejproslulejší Pokorného překlad, 1971 a 1996).

Většinu zmiňovaných titulů připravil autor pro Státní nakladatelství krásné literatury a umění (od roku 1966 Odeon) a jeho výstavní edice *Světová četba* nebo *Knihovna klasiků* (zde Horatius, 1972, Voltaire, 1974), k jehož tradici a způsobu redakční práce po roce 1990, tak jako desítky dalších nakladatelských spolupracovníků, už nenašel ekvivalent. Vedle slovesného mistrovství v básnických překladech vyznačoval Jindřicha Pokorného talent ke komponovaným celkům. *Kniha o Faustovi* (1982), *Kniha o kabaretu* (1988) a *Kniha o Cyranovi* (1996, vše v *Mladé frontě*) nejsou monografiemi, edicemi ani sborníky, ale nápaditě koncipovanými průvodci v daném tématu pro odborníky i zaujaté laiky, a Jindřich Pokorný v nich ideálně spojil autorskou, překladatelskou a editorskou roli.

Z dalších překladů uvedme ještě současného křesťanského básníka Pierra Emmanuela (1972), s nímž Jindřicha Pokorného pojila také organizační spolupráce na podporu nezávislé samizdatové kultury v Čechách v sedmdesátých a osmdesátých letech, a konečně monumentální dílo, jímž autor svoji překladatelskou dráhu završil – překlad veršovaného románu Wolframa z Eschenbachu *Parzival* (2000). Soustředěnou překladatelskou práci na Eschenbachově *Parzivalovi* provázelo v devadesátých letech další pořadatelské a vykladačské úsilí motivované nejen odborně, ale také osobním zájmem dvojího druhu. První vycházel z vlastního mládí a dospívání ve čtyřicátých letech, ze zážitků z přímých setkání s lidmi a z četby, druhý formovala kritická občanská angažovanost, starost o dnešek, pocit dluhu vůči osobnostem, které bychom

„po čtyřiceti totalitních letech měli uchránit pádu do úplného zapomnění“. (Vyvrcholením tohoto úsilí byla monografie o „osudech jedné demokratické odbojové skupiny v letech 1938–1945 s poválečným dovětkem“ Parsifal, 2009.)

Pro Revolver Revui připravil několik komponovaných bloků v rozsahu menších knižních monografií. Každý z těchto počínů komentoval nejen v historických souvislostech, ale také vzhledem k současnosti. Zápisky účastníka protinacistického odboje Oldřicha Hlaváče Listy z vězení (1946), z nichž pořídil výbor pro č. 28 z května 1995, interpretoval jako umění slovesné zkratky a uvědomělého mlčení a postavil je do kontrastu k neopatrné povídavosti při komunikaci mezi exilem a domácím disentem během normalizace. Hlaváčovo hrdinství připomněl jako hodnotu proti soudobým politickým konjunkturalistům, kteří „své staré totalitnictví nedoléčili, takže před novým bezpochyby kdykoli ochotně ohnou hřbety“. Knižní reportáž novináře Ivana Herbeny Žalujeme v Norimberku (1946) zpřítomnil v č. 41 ze září 1999 obsáhlým výběrovým průřezem a doprovodil studií, v níž se kromě Herbenově osobnosti a dobovému kontextu věnoval také – a polemicky – aktuálním snahám o pojmenování a vyrovnání se s česko-německou minulostí. „Dnes se právem pozastavujeme nad řadou trestuhodných poválečných přehmatů vůči německému obyvatelstvu u nás ... Při poukazech na různé projevy brutality, přičítané na náš vrub, zůstává stále otevřena též povinnost (publicistů, vědců i soudců) vždy kriticky zvažovat otázku: kdo se oněch zvěstev dopouštěl jmenovitě – nebyli to totiž jen obecně ‚čeští lidé‘.“ Životní osudy Prokopa Drtiny přiblížil výběrem ze spisu, který o předúnorovém ministru spravedlnosti vedla během věznění a přípravy monstrprocesu v letech 1949–1953 Státní bezpečnost, a v průvodní studii pojednal o únorovém převratu a o Drtinově dalším působení, navíc také bránil politika proti aktuálním dehonestujícím výtkám za jeho postoj k „německé otázce“ po roce 1945: „S velkými vzory se v Čechách zachází všelijak. Některé končí v jámě zapomnění ... jiné se pilní važiči dějin snaží zlehčit, zpochybnit i jinak deklasovat: z bratrů Mašinů učiní teroristy a z Prokopa Drtiny zavlého protiněmeckého nacionalistu. V druhém případě se tak stalo víceméně jen pro projev dne 17. 5. 1945 v Lucerně, který se našim badatelům usídlil v kartotékách s výpisky pod hlavičkou odsun – vyhnání – Benešovy dekrety. Žádný z nich se už nenamáhá tento projev poměřit se všemi dalšími dobovými souvislostmi ani se všemi dalšími i předchozími osudy samotného autora.“

Všechny tyto texty – stejně jako portréty přátel psané v letech 1993–1999 pro Revolver Revue (např. Petr Kopta, Jan Lopatka, Libor Fára, Ladislav Dvořák), úvahy nad knihami či edicemi z let 1994–1996 pro Český deník, resp. týdeník (Pavel Křišťan, František Langer, H. Gordon Skilling, Vladimír Karbusický) či v roce 2000 pro umělecko-kritickou rubriku LN, kterou v té době řídil Andrej Stankovič (Michal Mareš, Heda Kaufmannová) – provázel stálý kritický ohled k dnešku a k jevům, které společnost a její političtí, vědeckí a mediální reprezentanti záměrně přehlíželi nebo prostě neviděli, jako tzv. převlékání kabátů, ztráta paměti, kariérismus, alibismus apod. Takové odbočky, analogie či konfrontace v textech Jindřicha Pokorného vnímala většinová veřejnost jako umanuté nebo vzhledem k tématu recenze nesoustředěné exkursy a odmítala je, přestože – a přirozeně: protože – Pokorného stati nesl étos

hrdinství, statečnosti, slušnosti, věrnosti a galantnosti, tedy vlastnosti, kterými se nejlépe odolává hrozbám jako válka, utrpení pod tyranem, věznění nebo zrada. Tyto postoje jako by v humanitních oborech neměly své místo, byly příliš „pohádkové“, nevědecké, bez potřebné metodologie, a z úzké perspektivy České republiky po šťastném zhroucení komunismu se vytčená ohrožení navíc jevila jako historicky uzavřená a do budoucna vyloučená. Přezírání tohoto rozměru textů Jindřicha Pokorného bylo také – vedle hlavního překladatelského „úvazku“ – důvodem, proč autor publikoval poměrně sporadicky a jen v redakcích, které nebyly vázány na žádnou politickou či uměnovědnou ideologii a kterým stál pisatelův náročný způsob přípravy textu, textu nepřetržitě korigovaného a aktualizovaného, za to, aby byl doveden do finální verze a zveřejněn.

Po životních zkušenostech, které měl Jindřich Pokorný z dětství, z války, z let taktovaných většími či menšími politicko-režimními změnami, byl realitou po přelomu let 1989/90 čím dál více zklamáván. V důchodovém věku a zaměstnáván svými překladatelskými a literárněhistorickými aktivitami byl v letech 1992–1997 jako člen Rady Českého rozhlasu (v Československém rozhlasu v letech 1965–1970 pracoval) zaangažován v utváření role veřejnoprávního média, což znamenalo především vést vyčerpávající spory s tehdejšími rozhlasovými vedeními. Současně byl nesmírně aktivní především na germanobohemistickém poli: spoluzakládal nadace, knižní edice, časopisy nebo sborníky, vedl semináře na pražské filosofické fakultě, ale projekty, na nichž se podílel, neměly bohužel dlouhého trvání. Autor to zejména při srovnávání s poválečnými poměry let 1945–1948, stejně jako s reminiscencemi na obětavost a nezištnost v prostředí samizdatu sedmdesátých a osmdesátých let, prohlédal s postupujícím rozčarováním. V létě 1996 například konstatoval, že čeští vzdělanci „přišli o Lidovky, tedy o svou přirozenou mediální základnu původně s mnohasettisícovým nákladem, přišli o kulturní rodinné stříbro Odeon (ani do kupónové privatizace ho spolu s resortním ministrem-vzdělavcem nedokázali dostrkat), přišli o kulturní loterii, která je mohla alespoň zčásti zbavit vznešené žebroty u všelijakých grantových, ministerských i sponzorských vrchností ... Kdysi dávno ve světlejších dobách naší občanské společnosti, po slibných úspěších našeho prvního odboje, si Čsl. obec legionářská stačila pořídit mimo jiné vlastní nakladatelství, deník, banku, a nádavkem i parolod'. Zato chartisté, společenství rovněž původně ‚odbojové‘ a vedené též ‚vzdělanci‘, kteří měli po Listopadu na dosah podobnou možnost, se stačili namísto toho pouze dobrovolně rozpustit.“ – Nezáleží na tom, nakolik je průměr aktivit legií a Charty 77 adekvátní; podstatný je tu autorův apel, který má probouzet z letargie, jeho vášeň a v dobrém slova smyslu tvrdohlavost, s níž si v žalostné situaci postkomunistických ekonomických a společenských poměrů jako kritický intelektuál a umělec obdivuhodně vedl svou.